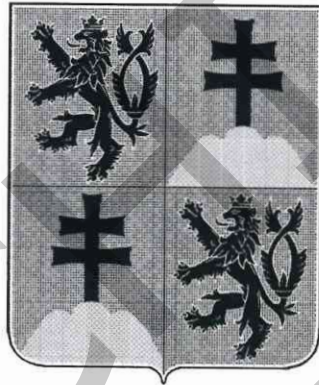

ARCHIV
KANCELÁŘE PREZIDENTA REPUBLIKY

**Projev prezidenta ČSFR
Václava Havla**

Mítink OF před volbami, Československá televize

5. červen 1990

Audulka!

Projev prezidenta ČSFR
v Československé televizi
dne 5. června 1990

Vážení spoluobčané,
milí přátelé,

vzpouira veřejnosti proti totalitnímu systému z konce minulého roku mne vynesla do funkce, kterou zastávám. Veřejnost mne přitom pověřila úkolem starat se o přípravu svobodných voleb a jako její představitel svobodu těchto voleb zaručovat. Vzpomínám, že jsem všude viděl plakáty s nápisem "Havel - záruka svobodných voleb", a vím, že jsem po svém zvolení slíbil z balkónu Pražského hradu, že naši zemi ke svobodným volbám dovedu. Svobodné volby jsem tedy považoval za hlavní úkol svého pobytu v tomto úřadě. Tento pobyt je ostatně i nadcházejícími volbami omezen, neboť to musí být teprve nový svobodně zvolený parlament, kdo zvolí řádného prezidenta, takového prezidenta, který se bude těšit legitimně prokázané důvěře občanů.

Svobodné volby jsou přede dveřmi a já bych se proto rád teď krátce zamyslel nad jejich smyslem a nad otázkou, co bude po nich.

Poslední volby - hodné vůbec toho názvu - byly v naší zemi v roce 1946. Ani tyto volby však nebyly úplně svobodné, protože si voliči mohli vybrat jen z těch stran, které jim byly předem vybrány a které byly předem ohraničeny rámcem takzvané Národní fronty, tohoto prvního zárodku budoucí totality. Kdybychom tedy měli být přesní, museli bychom říct, že poslední svobodné volby v naší zemi byly ~~v roce 1946~~ ^{v roce kdy jsem já narodil.} ^(účastně) ~~ve dne 2. listopadu 1946~~. To, čeho se ~~účastně~~ tento pátek a tuto sobotu, je tedy pro naprostou většinu z nás ~~novinka~~ novinka. Je to zároveň první velká zkouška naší znovu se rodící demokracie.

Tyto volby budou vskutku svobodné. Budou tudíž i dobrovolné. Nikomu, kdo se jich neúčastní, se nic nestane. Přesto bych rád poprosil všechny vás, kteří chcete, abychom žili v demokratickém, nezávislém, prosperujícím a opravdu federativním státě, abyste se jich účastnili. Svou účastí budete totiž hlasovat pro demokracii a svobodu, svou neúčastí vyjádříte naopak svůj stesk po starých poměrech, případně svou lhostejnost k vlastnímu osudu.

Prosím zároveň všechny členy volebních komisí, pracovníky národních výborů i další dobrovolníky, aby udělali vše, co je v jejich silách, pro to, aby tyto volby proběhly řádně a regulérně

a aby žádná chyba, byť ta sebemenší a bezděčná, na ně nevrhla stín. Je to důležité z principu: především sobě samým musíme dokázat, že jsme dospělí občané schopní vzít vládu věcí svých do ^{vlastních} rukou. Musíme to dokázat sami sobě a musíme to dokázat i před světem, který bude naše volby sledovat přísným okem mnoha zahraničních pozorovatelů a bezpočtu zahraničních novinářů. Naše účast při volbách a jejich regulérnost rozhodnou o tom, zda nás světové společenství přijme jako svéprávného partnera, který ví, co chce, a je schopen svou vůli srozumitelně vyslovit, anebo zda se pro ně staneme jen zlobivým dítkem, které se utrhlo z područí své macechy a kamsi utíká, aniž ví kam.

Kterým z kandidujících stran, koalic a hnutí dáme svůj hlas je výhradně a jen věcí každého z nás a jeho svědomí. Volby jsou tajné a uvidí-li někdo, jak jsme volili, pak to bude jen Pánbůh. Nezpronevěřil bych se ústavě ani žádnému zákonu, kdybych teď řekl, koho vám doporučuji. Neudělám to však, a to především proto, že věřím v rozum, vlastní úsudek a schopnost svéprávného rozhodnutí každého československého voliče.

Pět měsíců pobytu v mém úřadě, velmi bohatých pět měsíců, mi však dalo určité zkušenosti, díky kterým - troufám si tvrdit - vím o rozsahu a složitosti úkolů, které před naší zemí stojí, o něco víc, než mnozí z vás. Odpovědnost k naší společné budoucnosti, opřená o nabyté zkušenosti, mne nutí, abych tu přeci jen vyslovil ještě jednu prosbu, které samozřejmě můžete a nemusíte vyhovět.

Prosím vás, nedejte na všeobecné a líbivé řeči, nedejte na podbízivé sliby, neřídte se pouze apely na různé druhy svých emocí. Pokuste se naopak zvážít, na které kandidátce čtete jména lidí, které znáte, k nimž máte důvěru a kterým věříte. Líbivý program dokáže dnes, kdy se za to netrestá, napsat téměř každý, koho naučili ve škole pravopisu a gramatice. Není však zatím mezi námi mnoho lidí, kteří za svou snahou zlepšit obecné poměry stojí a vždy stáli celou svou bytostí a kterým jde o cosi víc, než jen o vábivou účast na moci. Prosím vás, pokuste se zvolit tento typ lidí. Pokuste se, prosím, zvolit takové strany a taková hnutí, o nichž jste si jisti, že dokážou navázat na práci vlády národního porozumění a pokračovat ve velkém díle nového budování našeho státu, které tato vláda začala. Pokuste se, prosím, vybrat ty kandidátky, na nichž naleznete jména lidí, kteří se vzpírali totalitě anebo kteří vedli otevřenou vzpouru proti ní. Ti lidé nedělali to, co dělali, z touhy po osobním prospěchu. Nemohli přece tušit, jak to všechno dopadne. Rozhodně jsou proto lepší politickou zárukou demokratického vývoje, než ti, kteří se objevili až když bylo vyhráno. Pokuste se, prosím, zvolit posléze ty, které dobře znáte ze svého okolí a o nichž víte, že mají ve zvyku říkat pravdu a že si nepřevlékají každý týden kabát.

Z voleb, které jsou před námi, vzejdou naše nové parlamenty jako skuteční a legitimní představitelé veřejné vůle. Na výsledku těchto voleb a na složení zastupitelských sborů, které z nich

vzejdou, bude záviset i složení nových národních vlád i vlády federální. Federální vládu jmenuji já jako prezident republiky. Musím jmenovat takovou vládu, jejíž složení bude zrcadlit výsledek voleb, takovou vládu, která bude mít stabilní důvěru parlamentu, takovou vládu, která bude podle mého nejlepšího vědomí a svědomí vládou dobrou, silnou a dělnou. Uvědomuji si, že v nelehkém dvouletém údobí, které je před námi, bude hrát federální vláda významnou roli, významnější než později, až budou vskutku položeny všechny potřebné základy našeho federativního státu. O to důležitější je, aby tato vláda byla dobrým týmem odborně zdatných, odvážných i rozvážných, nezištných a tolerantních osobností, týmem, který bude schopen provést naši zemi komplikovaným údobím transformace totalitního systému na systém demokratický.

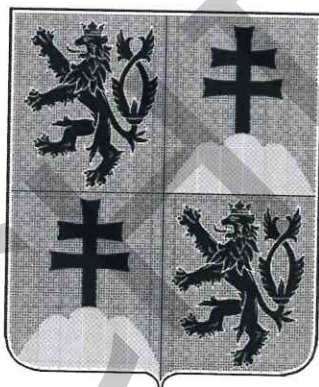
Sestavit s designovaným ministerským předsedou federální vládu, která by splňovala všechny tyto nároky, nebude vůbec lehké. Pro mne osobně to bude má dosud největší politická zkouška, zkouška, která mi - mimo jiné - ukáže, zda mohu ^{nadále} zastávat svůj úrad ~~úřad~~ či nikoli. Nebudu-li schopen jmenovat vládu, o níž budu přesvědčen, že je dobrá, a jejíž programové prohlášení získá zároveň jednoznačnou podporu Federálního shromáždění, pak mi to bude známkou, že nejsem schopen být prezidentem. Odpovědnost, kterou jsem na sebe vzal, když jsem řekl, že dovedu tuto zemi ke svobodným volbám, nekončí totiž tím, že ^{po} pozitivně svobodně vhodíme do volebních urn ty kandidátky, pro něž se rozhodneme. Vyplývá z ní ještě ona povinnost, o níž tu mluvím: totiž povinnost sestavit

vládu, která bude mít důvěru parlamentu a která bude dobrá. Teprve tehdy, až se toto podaří, budu vám moci s klidným svědomím oznámit, že jsem splnil úkol, kterým jste mne pověřili.

Pevně věřím, že tento úkol splním. Pevně věřím, že to krásné dobrodružství, které v posledních měsících prožíváme, skončí dobře. Pevně věřím, že zvolíme takový parlament, který bude schopen moudře a rychle - ve spolupráci s moudrou a rychle pracující vládou - tvořit a přijímat bezpočet nových zákonů, které je třeba přijmout. Pevně věřím, že v závěru svého funkčního období schválí Federální shromáždění takovou ústavu, která se bude těšit obecnému souhlasu obou našich národů. Pevně věřím, že si zvolíme za své představitele lidi schopné pohotově, kvalifikovaně a se státnickým nadhledem řešit všechny veliké problémy, které nám odkázala čtyřicetiletá vláda totality. Pevně věřím, milí spoluobčané, že svou účastí na volbách a svým hlasem zvolíte pravdu a naději.

Spoléhám na vás přinejmenším tak, jak jste vy v poslední době spoléhali na mne. Mnohokrát jsem slyšel v různých končinách naší republiky větu "Držíme vám palce". Dovoďte mi, abych si tuto větu teď od vás vypůjčil a ukončil své krátké zamyšlení takto: "Držím vám palce."

ARCHIV
KANCELÁŘE PREZIDENTA REPUBLIKY

Projev prezidenta ČSFR

Václava Havla

Federální shromáždění

29. červen 1990

~~00 TAJNÉ !!!~~

Audulka!

Projev prezidenta ČSFR
Václava Havla
ve Federálním shromáždění
dne 29. června 1990

ARCHIV
KPR

Vážený pane předsedo,
vážené paní poslankyně,
vážení páni poslanci,

nadchází chvíle, k níž jsem se upínal a na kterou jsem se těšil po celých šest měsíců svého výkonu prezidentské funkce. Totiž chvíle, kdy vám mohu blahopřát k vašemu zvolení do tohoto nejvyššího zastupitelského sboru naší země. Jste prvním parlamentem po dlouhých desíletích, který byl zvolen opravdu svobodně a který by měl být celým světem respektován jako legitimní představitel našeho lidu a tlumočnick jeho vůle. Opravdu upřímně vám všem tedy blahopřeji a zároveň blahopřeji všem občanům našeho státu k tomu, že je konečně zastupují ti z nich, které si sami zvolili.

Svého práva mluvit k vám z této tribuny bych rád využil k tomu, abych se tu zamyslel nahlas nad základními úkoly, které stojí před naší zemí v nadcházejících dvou letech. Budu hovořit i o úkolech, které podle mého názoru stojí před tímto Federálním shromážděním, a posléze o úkolech federální vlády, kterou jsem před ^(chvíle) ~~zvolil~~ jmenoval. K tomu samosebou patří povinnost vysvětlit vám, proč jsem jmenoval po obsáhlých diskusích s představiteli různých politických sil i s jejím designovaným předsedou právě takovou vládu, jakou jsem jmenoval. Pokusím se být při všech svých výkladech co možná nejstručnější. Můj projev však bude přesto, bohužel, dost dlouhý. Omlouvá mne snad to, že

nejsem veden ničím jiným, než upřímnou snahou přispět k tomu, aby naše země úspěšně prošla těžkým obdobím, které ji očekává.

Jak jsem už nejednou řekl, musíme vlastně znovu vybudovat náš stát. Základy této stavby, jak vše nasvědčuje, musíme položit právě v těch dvou letech, jimiž je omezeno vaše funkční období. Tyto základy musíme klást v atmosféře dělné spolupráce a dost rychle. Polorevoluční doba, kterou nedávné svobodné volby uzavřely, nám jasně ukázala, jak krutě se nevyplácejí bezdůvodné odklady.

Jaký stát vlastně chceme budovat?

Všeobecnou odpověď na tuto otázku dala naše společnost svou pokojnou vzpourou proti totalitnímu systému a svobodnými volbami, z nichž vzešlo i toto Federální shromáždění.

Chceme budovat moderní demokratický stát.

Co to konkrétně znamená?

Především to znamená, že na půdě svobody projevu, svobody shromažďovací a svobody spolčovací se musí brzy vytvořit prostor skutečného politického pluralismu. Pevně věřím, že ze zárodků tohoto pluralismu, které v naší společnosti samozřejmě latentně existovaly a které se rychle rozvinuly v měsících předvolební kampaně, záhy vyrostou zřetelně profilované politické síly. Pevně věřím, že se záhy nezaměnitelně zprofilují a do veřejného vědomí vstoupí i nové politické osobnosti a že do příštích voleb bude naše společnost politicky vykrytalizována do relativně stabilního názorového spektra, tak, jak tomu je v zemích, v nichž existuje demokratický systém nepřerušeně už dlouhou dobu.

Tento prostor politického pluralismu musí být samozřejmě garantován ústavou, zákony i dalšími osvědčenými mechanismy fungujícího politického systému.

Budovat moderní demokratický stát dále znamená správně vyvážit úlohu a vzájemné vztahy moci zákonodárné, výkonné a soudní. Znamená to nově vyvážit vztah místní samosprávy a státní správy, a to na všech úrovních a ve všech oblastech společenského života. Totalitnímu systému se podařilo za pouhých čtyřicet let zcela zpřetrhat křehké předivo těchto vztahů, které byly utvářeny zkušenostmi celých generací. Musíme výrazně posílit roli obcí, měst a regionů. K tomuto tématu se ostatně ještě vrátím.

Demokracii chápu jako tvar státního bytí, jako způsob sebeorganizace společnosti, jako formu lidského soužití. Tento tvar, tento způsob, tato forma nevznikla a není výsledkem nahodilého rozmaru dějin a nahodilé společenské morfologie, ale je výsledkem dějin lidského ducha a jeho sebetvorby, je zrcadlem hodnot, k nimž se lidský duch dopracoval. Nevybudujeme tedy stát vskutku demokratický, budeme-li chápat demokracii jako pouhý soubor systémových opatření, formálních pravidel hry či pouhých organizačních triků. Vybudujeme ho jen tehdy, budeme-li mít trvale na paměti, že demokracie je jen vnějším výrazem čehosi velmi niterného, co není schopna modelovat žádná generace počítačů ani politologických objevů. Demokracie je dílem člověka, který pochopil svá nezadatelná lidská práva i svou lidskou odpovědnost a který respektuje lidská práva a věří v lidskou odpovědnost svého bližního. Je to dílo člověka, který je hrdý na svou příslušnost k lidskému rodu a k lidské obci nikoli přesto, že se pokorně sklání před tajemným řádem bytí, ale právě proto. Když totiž chápe autoritu tohoto řádu, zakouší teprve i sám zázrak své duše, která je schopna tuto autoritu reflektovat, a svého svědomí, které se k ní vzpíná. Demokracie není tedy pouze systémem ochrany jedněch proti nebezpečím, kterým jsou pro ně druzí, ale je také - a to především - způsobem spolubytí těch, kteří se mají rádi a vzájemně se uznávají a ctí.

Nemluvím o tom všem proto, abych vás zdržoval svými filozofickými úvahami, ale proto, abych vysvětlil, proč tak často zdůrazňuji, že musíme

budovat stát duchovní, kulturní, stát humánní a sociálně spravedlivý, stát vzdělanců. Kultivovaný lidský duch a rozvinuté mravní vědomí jsou tou poslední a pravou zárukou skutečně demokratického politického systému, bez něhož, jak se ukázalo, nemůže fungovat ani ekonomika. Podle mého mínění nesmí náš stát šetřit na investicích do školství a kultury. Nesmí na nich šetřit z principu, nesmí na nich šetřit v zájmu naší společné budoucnosti. Ekonomové musí pochopit, že každá koruna rozumně do nich investovaná se jednou vrátí v podobě nevyčíslitelné hodnoty, kterou bude vláda vzdělaných a kultivovaných osobností v zemi, v níž lze dýchat vzduch, pít vodu, dívat se na krásnou krajinu a žít v hezkých a člověku přiměřených domech. Pochybuji, že takovou zemi mohou z Československa udělat jiní lidé, než ti, kteří rozumí své věci, myslí dopředu, jsou čestní a mají vkus. Podpora kultury a vědeckého výzkumu nemůže být vázána na centrální kontrolu či plnění zadaných úkolů. Stát musí naopak zajišťovat jejich nezávislost a pluralitu tím, že jim umožní na státní administrativě nezávislé a vskutku odborné rozdělování peněz ze státního rozpočtu a pluralitu finančních zdrojů, ať už systémem nadací z daňových odpisů, stimulací lokální správy i podniků k zakládání výzkumných pracovišť a kulturních institucí či jakkoli jinak. Dobře by se měla rovněž promyslet a dříve či později nějakým všestranně schůdným způsobem uzavřít stále ještě otevřená otázka státní podpory církevním, řeholním či vůbec náboženským aktivitám či institucím, jejichž působení vede - byť i nepřímo - k obecnému duchovnímu, mravnímu i kulturnímu povznesení, anebo k záchraně a zvelebení objektů, které jsou kulturní

pýchou našich národů a byly předchozím režimem tak hanebně zanedbávány.

Chceme samozřejmě vybudovat stát hospodářsky prosperující. Dvouleté období, které je před námi, se bude podle mého odhadu přibližně překrývat s procesem zásadní transformace celého našeho hospodářství. Je to proces, který nemá historický precedens a o němž zatím nelze říct, že se v nějaké zemi vsutku a naplno podařil. Proměnit totalitně centralizovanou antiekonomiku na normálně fungující ekonomiku tržní je úkol nesrovnatelně obtížnější než různé dosud známé a lépe či hůř se vydařivší privatizace státních podniků. První krůčky na cestě této velké transformace provedla sice už vláda národního porozumění a schválil předchozí parlament, to hlavní se však teprve musí stát. Programové prohlášení, kterým se vám představí nová vláda, bude obsahovat už zcela srozumitelnou představu o nejdůležitějších krocích a operacích, z nichž by se měla tato transformace skládat. Na vás jako poslancích bude, abyste kvalifikovaně posuzovali a odpovědně přijímali příslušné ekonomické zákony a případně novelizovali ty, které byly už v předchozích měsících přijaty, pokud se do nich vloudily chyby.

Transformace naší ekonomiky na ekonomiku tržní neznamena samozřejmě, že se má celková politika našeho státu podřizovat pouhým ekonomickým zájmům. Chceme-li budovat vsutku humánní stát a chceme-li se jako takový stát otevřít světu či - jak se dnes říká - vrátit

do Evropy, pak musí všechny státní orgány podřídít své rozhodování tomuto základnímu cíli. Jejich úkolem je tudíž i vyrovnat se s ekonomickými důsledky této politiky. Také náš mnohokrát deklarovaný úmysl provést reformu tak, aby nevedla k velkým sociálním otřesům, velké inflaci nebo dokonce ke ztrátě základních sociálních jistot, musí naši ekonomové přijmout prostě jako úkol, který jim byl zadán. Zde neplatí žádné "Nejde to".

Stát, který chceme vybudovat, by měl být - pokud se naše národy nerozhodnou jinak - státem vsutku federativním. To znamená, že bude spojovat dvě národní republiky, které se rozhodly ve vlastním zájmu žít ve federativním svazku založeném na jejich naprosté rovnoprávnosti a delegovat některé úkoly na instituce federální. Vyvážit pravomoci národních a federálních orgánů moci zákonodárné i výkonné tak, aby federativní svazek neomezoval rozvoj národních republik, ale naopak mu sloužil a pomáhal, nebude jednoduché. Jsou sféry, v nichž asi nelze nejlepší řešení vymyslet v kabinetech učenců, ale kde správné řešení napoví teprve život sám. Některé kroky lze však provést ihned nebo ve velmi krátké době, což platí především o struktuře výkonné moci. Vráším se k tomuto tématu podrobněji, až budu mluvit o federální vládě a vůbec o sféře výkonné moci.

Pokud jde o zastupitelské sbory, bude teprve úkolem nových ústav definovat nově jejich strukturu a pravomoci. Na nových ústavách se sice

pracuje a různé předběžné návrhy už existují, zdá se mi však, že tyto práce nejsou dostatečně koordinovány. Nebudou-li tři chystané ústavy tvořit jeden vnitřně konzistentní a logicky provázaný celek, pak nám a našim potomkům nebudou usnadňovat život, ale naopak ztrpčovat. Proto se domnívám, že by měla - z vašeho pověření a z pověření obou národních rad - okamžitě zahájit práci malá skupina nejlepších českých a slovenských mozků, která by připravovala vsutku kvalifikovaný návrh federální ústavy a která by úzce spolupracovala s těmi, kdo připravují ústavy republikové, nebo se těchto příprav přímo účastnila. Naše budoucí ústavy by měly být podle mého mínění naprosto jasné, stručné, jednoduché a do té míry zásadní, abychom je my a ani naši následovníci nemuseli každý rok pozměňovat novými a novými ústavními zákony či dodatky. Pokud jde o zastupitelské sbory, přiznám se, že ze všech dosud vyslovených námětů se mi osobně zatím nejvíce líbí myšlenka, že bychom měli jeden menší, řekněme stopadesátičlenný federální parlament jako nejvyšší orgán naší federace, rozhodující o její jednotné strategii. Do tohoto parlamentu by bylo asi správné volit poslance takovým způsobem, který by zřetelněji zdůraznil roli konkrétních politických osobností a ve srovnání s volebním zákonem, podle něhož jsme volili tentokrát, přeci jen poněkud oslabil roli politických stran a jejich aparátů. Dvě národní republiky by pak měly každá svůj vlastní parlament či sněm. Podle mého mínění by rovněž nemusel být velký. V případech, kdy musí být při hlasování o federálních záležitostech vyloučena majorizace, tvořilo by společné zasedání těchto dvou národních parlamentů druhou komoru

parlamentu federálního, tedy hrálo tu roli, kterou dnes hraje Sněmovna národů. Zdá se mi, že taková struktura by byla nepoměrně jednodušší, produktivnější a v neposlední řadě i lacinější než současný systém čtyř, respektive pěti parlamentních těles. Nevylučuji, že existují nebo se mohou objevit návrhy lepší. Ať tomu je však jakkoli, jsem hluboce přesvědčen, že máte-li do dvou let splnit svůj hlavní úkol, totiž schválit novou ústavu naší federace, je nevyhnutelné, aby navrhovaný tým expertů začal okamžitě pracovat a aby výsledky své práce předložil co nejdříve k posouzení dalším odborníkům, politickým silám, vládám, zastupitelským sborům a široké veřejnosti.

S tvorbou autenticky federativního státu bezprostředně souvisí úkol jasně promyslet, jasně artikulovat a do konkrétní praxe dovést, včetně práce ústavodárné a vůbec legislativní, naší národnostní politiku, přesněji řečeno naši politiku k příslušníkům jiných národů a různých etnik, žijícím v naší zemi. Deset procent občanů našeho státu tvoří totiž příslušníci jiných národů. Mnoho dalších se sice cítí být Čechy, Moravany nebo Slováky, ale tvoří přitom samostatné etnické či etnicko-kulturní skupiny. Mimo individuálních práv a povinností, které mají všichni občané našeho federativního státu, měla by být moderně formulována a citlivě naplňována i některá kolektivní práva těchto menšin.

Možná si kladete otázku, proč jsem o státoprávní struktuře našeho státu nemluvil hned na začátku těchto úvah, ale proč o ní mluvím až

teď. Mám k tomu dobrý důvod: naše dvaadvacetiletá zkušenost s federalizovanou totalitou jako pouhou administrativně komplikovanější formou komunistického centralismu nás dostatečně přesvědčila o tom, že bez demokracie není myslitelná ani žádná autentická federace. Musel jsem proto logicky mluvit nejdřív o politické podobě státu, který chceme vybudovat, a potom teprve o jeho státoprávním uspořádání.

Na závěr této všeobecné úvahy o úkolech, s nimiž se musí naše země v nejbližších měsících a letech vyrovnat, bych se rád zmínil ještě o dvou věcech.

Zaprvé o tom, že náš federativní stát by neměl být založen na žádné oficiální ideologii či politické doktríně, byť by byla i tisíckrát lepší, než byla ideologie systému, který jsme svrhli. Základy státu a celá jeho politika by měly být tmeleny jedinou základní idejí. Totiž idejí úcty k jedinečné lidské bytosti, uznání lidských práv v nejširším slova smyslu, tedy i práv sociálních a hospodářských, a respektu k přírodnímu, hmotnému a kulturnímu odkazu našich předků. Ohled k životnímu prostředí a řádu přírody nesmí být už jenom koníčkem nějakých spolků anebo obsahem varovných upozornění ekologických specialistů, kteří nemají na nic vliv, ale musí být jedním ze základních vodítek při samotném budování naší ekonomiky, našeho energetického systému i při postupné restrukturalizaci našeho průmyslu a zemědělství.

Zbývá mi zmínit se ještě o naší zahraniční politice. Naše národy nemohou žít v míru, cítit se bezpečně a přátelsky spolupracovat se všemi dalšími národy, nebude-li žít v míru a bezpečí Evropa jako celek a nebude-li jako celek čelit hrozbě ekologické katastrofy. Je proto v bytostném, ba přímo existenčním zájmu naší země - tím spíš, že leží v samotném geografickém centru našeho kontinentu - pokračovat v té iniciativní zahraniční politice, jejíž první kroky jsme už v posledním půlroce provedli. Vše, co uděláme pro rychlou politickou integraci Evropy jako celku, uděláme v životním zájmu sebe samých.

Dovolte mi nyní, dámy a pánové, abych se na pozadí této velmi všeobecné úvahy o charakteru státu, který chceme budovat, zamyslel aspoň stručně nad některými úkoly, které bude mít podle mého mínění toto Federální shromáždění, totiž vy všichni.

Vaším úkolem zdaleka není pouze připravit a schválit novou federální ústavu. To bude jen vyvrcholení vaší práce a tečka za ní. Vaším úkolem není dokonce ani jen to, co je hlavním úkolem každého pořádného parlamentu, totiž podrobovat práci vlády a vůbec celé výkonné moci trvalé a důkladné kontrole. To samozřejmě musíte dělat také. Vždyť proto, abyste to v jejich zastoupení dělali, vás - mimo jiné - vaši

voliči zvolili. Vaším nejobtížnějším úkolem bude něco jiného: přebudovat celý náš právní řád. Budete muset přijmout mnoho desítek nových zákonů. Všechny tyto zákony musí navzájem souviset, být provázány v jediný moderní právní systém, takže každý z nich musí, v menší či větší míře, předvídat existenci všech ostatních. Tento váš úkol bude komplikován faktem, že celý tento právní systém musí předvídat aspoň přibližně podobu toho, co máte schválit na závěr, totiž našich budoucích tří ústav. Bylo by totiž nesmyslné budovat naše zákonodárství na pozadí a v duchu ústavy, o níž všichni víme, že je špatná a bude vystřídána jinou. Aby však přijímané zákony mohly být vskutku účinné, bude bohužel třeba průběžně opravovat ústavními zákony i dnešní ústavu, která se tak dočká značného počtu ústavních dodatků. Ale jinak to bohužel nejde. Pevně věřím, že bude brzy zřízen ústavní soud - mimo jiné: podle mého názoru by měl sídlit v Brně - a že bdělé oko této instituce bude vaše počínání trvale posuzovat a kontrolovat. Zákony, které přijmete, nejen že se musí těšit hlasováním vyjádřené důvěře vašeho politicky pestrého společenství, nejen že musí být připraveny profesionálně a posouzeny kvalifikovaně, ale měly by být přijímány poměrně rychle. Mnohokrát jsem se přesvědčil o tom, že v této rozbouřené době mnohý z nakumulovaných a náhle vyvstalých problémů, který není vyřešen do zítřka, je pozítří trojnásob větší.

Zkrátka a dobře: vůbec vám nezávidím vaši úlohu a vy máte všechny důvody závidět těm kandidátům, kteří se do parlamentu

nedostali: budou vaši horečnou práci z povzdálí a v klidu pozorovat a uděláte-li chybný úrok, v klidu a důkladně ho rozeberou v tisku a posílí tím své šance v příštích volbách. Vaší práci tato trvalá kontrola zvenčí samozřejmě pomůže, ale rozhodně vám neudělá život pohodlnějším a příznivé politické vyhlídky do budoucna jednoznačnějšími.

Dovolte mi teď zmínit se o několika zákonech, které považuji z různých důvodů za obzvlášť důležité a aktuální.

Prvním z nich je ústavní zákon, jehož návrh předseda vlády už předložil vašemu předsedovi a kterým se mění struktura federálních orgánů. Nová situace, v níž se ocitáme, a zásadně nové úkoly, před nimiž stojíme, si nevyhnutelně vynucují jinou strukturu vlády, než jakou dnes v souladu s dosud platnou ústavou má. Naléhavost takové změny potvrzují i zkušenosti z několikaměsíční práce vlády národního porozumění. Konkrétně o navržených změnách promluví, až budu mluvit o vládě, kterou jsem jmenoval a jejíž složení jsem povinen vám vysvětlit. Když jsme totiž vládu sestavovali, dovolili jsme si předpokládat, že navrhovaný ústavní zákon schválíte. Personálně jsme ji proto složili tak, aby po schválení nové struktury už nemuselo docházet k výraznějším změnám ve funkcích ministrů. Složení vlády tedy předvídá novou strukturu, je jí vlastně podřízeno, takže by se dalo říct, že čerstvé mléko se ocitá na několik dní ve starém džbánu, z něhož ho budeme moci, jak pevně doufám, nalít brzy do džbánu nového.

K hlavním prvkům navrženého ústavního zákona o nové struktuře federálních orgánů patří zřízení Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž, který by měl sídlit v Bratislavě, a Federálního výboru pro životní prostředí. Obě tyto instituce mají být řízeny ministry. Má být zřízeno federální ministerstvo hospodářství a federální ministerstvo pro národohospodářskou strategii. Zrušeny naopak mají být Státní plánovací komise, Státní komise pro vědecko-technický a investiční rozvoj, federální ministerstvo paliv a energetiky, federální ministerstvo hutnictví, strojírenství a elektrotechniky, federální ministerstvo zemědělství a výživy a Výbor lidové kontroly, který má být nahrazen federálním ministerstvem kontroly. Dále by měl být zřízen na vládě nezávislý Federální fond národního jmění, jehož úkolem by bylo pokračovat v započaté evidenci veškerého vlastnictví, jeho vyjasnění a přípravě pravidel jeho odanonymizování, to jest převodu na konkrétní vlastnické subjekty. Součástí této práce by mělo být brzké dokončení návrhu ústavního zákona o vlastnictví.

Významným zásahem do struktury federálních orgánů by mělo být posléze zřízení Federálního úřadu pro ochranu ústavy a demokracie. I tento úřad by byl samostatnou a na vládě nezávislou součástí výkonné moci, odpovědnou Federálnímu shromáždění, takže jeho postavení by bylo srovnatelné s postavením Generální prokuratury ^{ČESKÉ A SLOVENSKÉ Federativní Republiky} ČSFR. Poté, co totalitní systém soustředil ohromné množství zákonné i nezákonné moci pod střechu federálního ministerstva vnitra, zdá se mi být praktické a velice

správně rozdělit jeho některé funkce nejen posílením národních ministerstev vnitra a zprůhledněním jejich vztahu s ministerstvem federálním, ale i osamostatněním Federálního úřadu pro ochranu ústavy a demokracie jako poměrně malého, ale zato velmi produktivního a moderně vybudovaného útvaru, který by účinně zpravodajsky zpracovával nebezpečí domácího či světového terorismu, propagace rasismu, nenávisti mezi národy a násilí, mezinárodního obchodu s narkotiky atd. a který by navrhoval ministerstvu vnitra způsoby, jak takovým nebezpečím zavčas účinně čelit. Musel by se rovněž zabývat sledováním činností potenciálně ohrožujících životní prostředí, eventuální hospodářskou či politickou špionáží některých autoritativních režimů a samozřejmě i případnými protidemokratickými spiknutími domácími. Jeho zaměstnanci by byli v konečné etapě civilisté vázaní služebním tajemstvím. Vzhledem k značnému neklidu naší veřejnosti, vyrůstajícímu z nejistoty o současných aktivitách příslušníků bývalé StB, bylo by včasné zřízení tohoto úřadu, vedeného zcela bezúhonnými lidmi, přijato nepochybně s velikým uspokojením.

Revoluce, která předcházela svobodným volbám, a především tyto volby samotné nahradily na úrovni centrální moci její dosavadní držitele svobodně zvolenými stoupenci naší rodící se demokracie. Nepočítáme-li některé kooptace a výměny na nižších úrovních státní správy, musíme konstatovat, že na těchto úrovních se zatím stalo pramálo. Vršek pyramidy byl změněn, ale její rozlehlé základy přetrvávají v podobě

nadále fungujících a z éry totality zděděných struktur moci. Tuto situaci by měly radikálně změnit a onu drolicí se, ale stále ještě existující podezdívku bývalého režimu by měly definitivně rozbít podzimní komunální volby, které budou, jak patrně, přinejmenším stejně důležité jako ty volby, které jsme právě absolvovali. Mnozí se domnívají, že by nebylo dobré volit místní samosprávu do jsoucích institucí, které ve své výstavbě a byrokratickém způsobu práce jen kopírují strukturu centralizované moci KSČ z minulosti. Jiní naopak soudí, že nelze tak rychle a tak radikálně proměnit celou strukturu místní samosprávy, aniž by tím byla rozbourána i struktura státní správy, a doporučují zatím jen změny menší. Svým názorem na tuto otázku se lišily dokonce i předchozí vlády. Zatímco národní vlády doporučovaly radikální postup a obávaly se konzervace nevyhovujících struktur, vláda národního porozumění byla naopak pro postup gradualistický, neriskující nebezpečí rozpadu celého systému státní správy. Mně osobně se stále víc zdá, že takové nebezpečí nehrozí a že vývoj směřuje k volbě místních samospráv už do nových obecních, městských a okresních zastupitelství. Shodnout se v této věci na optimálním řešení je úkolem nejbližších dnů, má-li být přijat ústavní zákon o místní samosprávě v termínu, který by vážně neohrožoval konání nezadržitelně se blížících podzimních voleb. Zatím se všichni, kteří se tímto tématem odborně zabývají, shodují na těchto základních věcech:

- 1) Že by měly být zrušeny kraje jakožto zcela umělý a zbytečný mezičlánek mezi republikou a okresem.
- 2) Že by měla být významně posílena pravomoc obcí a měst.

3) Že by měla být zřetelně zesílena linie samosprávná, tedy význam volených orgánů, na úkor linie výkonné a administrativní. Dosud byli volení poslanci spíš jen symbolickou ozdobou všemocných aparátů, přesně tak, jak tomu bylo u komunistické strany.

4) Že územní členění a konkrétní struktura či označení různých lokalit a regionů, jakož i jejich správa, by měly být kompletně v rukách republikových orgánů.

5) Pokud jde o Českou republiku, je obecná shoda v tom, že by mělo být v nějaké podobě obnoveno zemské zřízení na Moravě a ve Slezsku, zvláště je-li to přáním většiny jejich obyvatel.

6) Že struktura budoucí místní samosprávy našeho státu, který se chystá ke vstupu do Rady Evropy, by měla respektovat "Chartu místní samosprávy", podepsanou čtyřicetivaceti evropskými státy.

Pokud jde o komunální volby, měly by v nich být podle mého názoru volení - aspoň na nižších úrovních - představitelé obcí a měst přímou volbou podle většinového systému, tedy bez ohledu na jejich politickou příslušnost. V čele obcí a měst by měli být prostě lidé, kteří se těší největší důvěře svých spoluobčanů, a tyto volby, respektive předvolební kampaň, by už neměly být příležitostí k samoúčelným stranickým třenicím, které občany jen znechucují. Občané by zkrátka neměli být nuceni volit s důvěryhodnými lidmi i ty, kterým nevěří, a to jen proto, že jsou na téže kandidátce, a s těmi, kterým nevěří, nevolit z téhož důvodu ani jiné, kterým by naopak svůj hlas rádi dali.

Při svých cestách po naší republice jsem si všiml, že by se občané rádi rozešli s veskrze zdiskreditovaným názvem národní výbor a rádi obnovili tradiční názvy jako obecní rada, městská rada, starosta a podobně. Snad by bylo možné vyjít této obecné vůli vstříc a vyjádřit tím i navenek radikální demokratizační proměnu celé místní samosprávy.

V Československu byla svého času provedena, jak známo, snad vůbec nejdůkladnější "socializace" veškerého vlastnictví, včetně vlastnictví půdy, veliké většiny nemovitostí a veškerých hmotných nástrojů podnikání. Slovo socializace přitom kladu do uvozovek, protože to je ve skutečnosti anonymizace. Všechno je takzvaným všelidovým vlastnictvím, tedy údajně všech, ale ve skutečnosti nikoho. Je zřejmé, že dokud se jasně a jednou provždy neřekne, co je či, kolik co stojí a co s tím smí kdo dělat, nehne se naše ekonomika z místa. Proto je nesmírně důležité, aby byl brzy hotov a Federálním shromážděním projednán a přijat už zmíněný ústavní zákon o vlastnictví. S jasnou direktivou, kdo je kompetentní který druh vlastnictví odanonymizovat a předávat konkrétnímu vlastníkovi, ať už jím bude federace, národní republika, město, akciová společnost, družstvo či soukromník, anebo - což bude zřejmě častý případ - akciová společnost s akciovou účastí všech nebo některých ze zmíněných druhů vlastníků. Zajisté chápete, proč se zmiňuji o nutnosti takového zákona hned poté, co jsem mluvil o místní samosprávě: stěží si lze představit posílenou úlohu měst a obcí bez jasného slova o obecním a městském

majetku, ať už tím myslíme půdu, nemovitosti či podniky. Obce a města potřebují vlastní zdroje, aby mohly svéprávně hospodařit, a potřebují spoluvlastnit nebo úplně vlastnit určité pozemky, mimo jiné i proto, aby měly vliv na sebe samé, na svůj profil a na svůj vývoj. V souladu s tím by měl být vypracován takový systém odvodů z daní, který by umožňoval, aby větší část bohatství, vytvořeného na daném území, na tomto území také zůstala a mohla být použita podle vůle lidí, kteří tam žijí. Zákony o vlastnictví a místní samosprávě by tedy měly být přijaty pokud možno současně.

Své úvahy o tom, co vás čeká, a svá rozmanitá doporučení bych rád uzavřel jednou velikou prosbou, o níž si nejsem jist, zda jí vyhovíte. Prosím vás snažně, abyste v zájmu dělné spolupráce při kladení základů našeho demokratického a federativního státu, tedy v zájmu dobré budoucnosti nás všech, nadřadili zájmy obecné dílčím zájmům politickým, zájmy naší společné vlasti zájmům svých stran a svůj vlastní zdravý rozum a své vlastní občanské svědomí stranické disciplíně v případech, kdy by se s ní dostávaly do rozporu. Mám pocit, že přesně to od vás vaši voliči očekávají. Zamysleme-li se totiž dobře nad výsledky našich voleb, musíme si uvědomit, že převážná většina našich občanů nedala svůj hlas všeobecným a líbivým programům anebo anonymním a disciplinovaným stranickým strukturám a aparátům, ale prostě lidem, o nichž se domnívají, že se dokáží řídit svým vlastním rozumem a svým osobním pocitem odpovědnosti za věc celku.

A nyní se konečně dostávám k tomu, na co asi nejvíc čekáte, totiž k vysvětlení, proč jsem jmenoval právě takovou federální vládu, jaká se vám představí svým programovým prohlášením.

Nejprve několik slov o kritériích, kterými jsme se při sestavování vlády řídili.

Prvním a rozhodujícím hlediskem byly samozřejmě výsledky voleb. Zřetelně v nich zvítězily Občanské fórum a Veřejnost proti násilí, proto jsou tato hnutí ve vládě nejvýrazněji zastoupena: je v ní deset osobností, které tato hnutí do ní navrhla.

Nejsilnější silou po Občanském fóru a Veřejnosti proti násilí je Křesťanská a demokratická unie. Ve federální vládě se bohužel nepodařilo - na rozdíl od vlády české - dosáhnout koaličního partnerství českých stran této unie. O to důležitější je, že byla dosažena dohoda s její slovenskou částí, totiž s Křesťansko demokratickým hnutím. Ve vládě je zastoupeno třemi křesly. Zatím byla obsazena dvě z nich, třetí bude po dohodě s Křesťansko demokratickým hnutím obsazeno po zřízení Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž.

Zbývající čtyři členové vlády nejsou členy žádné strany a nehlásí se k žádnému politickému hnutí.

Druhým hlediskem byla morální a občanská bezúhonnost. Jsem přesvědčen, že i tento nárok všichni členové vlády splňují.

Šlo nám samozřejmě také o to, aby byla zachována určitá kontinuita a nová vláda mohla bez velkých problémů navázat na dílo velké obnovy, které zahájila za dramatických okolností a ve veskrze nepříznivých podmínkách vláda předchozí, totiž vláda národního porozumění. Do nové vlády proto přechází devět osob z vlády předchozí.

Byli jsme si dobře vědomi, že v nadcházejícím transformačním období bude neobyčejně záležet na tom, abychom měli vládu silnou, kompetentní, dělnou, složenou z výrazných osobností, které jsou schopny, byť by měly původně odlišné postoje, dosáhnout rychle optimální dohody, osobností, které jsou schopny nejen zastávat pevně svůj názor, ale v případě, že jim ho někdo vyvrátí, přijmout názor druhého a tehdy, kdy bylo nutné hlasovat, podřídit se loajálně zvítězivšímu rozhodnutí a v jeho duchu jednat. Ve vzdálenější budoucnosti, až se situace v naší zemi stabilizuje, nebude hrát pravděpodobně vláda tak významnou roli, jakou bude hrát teď. Zatím se ale zdá být velmi praktické a osvědčuje se,

když se koncepční otázky federální povahy řeší v jednom mozkovém centru a když většina navrhovaných zákonů přichází od téhož navrhovatele, totiž od toho, který je schopen koncipovat každý zákon na pozadí jeho širšího kontextu, tedy v návaznosti na další chystané zákony. Většinu zákonů navrhla v minulých měsících parlamentu vláda a lze očekávat, že tomu tak ještě po nějakou dobu bude. Bude-li vláda předkládat dobré návrhy zákonů, bude se i parlamentu lépe pracovat. Proto nám šlo o to, aby to byl vpravdě sehraný tým odborně zdatných individualit. Mně osobně se tento požadavek zdál být přinejmenším stejně důležitý jako to, aby vláda vzešla ze širokého konsensu všech hlavních politických sil a aby tedy zrcadlila výsledek voleb. Neznám pochopitelně všechny občany naší republiky schopné zastávat ministerské funkce a musím tedy připustit teoretickou možnost, že by bylo možné sestavit vládu lepší. V rámci možností, daných touto chvílí, jsme však lepší sestavu nenalezli a máme pocit, že jsme sestavili vládu dobrou, vládu, která by mohla získat podporu parlamentu i veřejnosti a která vydrží až do příštích voleb. Tím samozřejmě není řečeno, že ten či onen ministr nemůže být kdykoli z těch či oněch důvodů nahrazen někým jiným.

Nová vláda bude nucena uskutečnit lečjaká nepopulární opatření, a proto jsem ji už několikrát nazval - napůl žertem, napůl vážně - vládou národní oběti. S ohledem na její předpokládané komplikované postavení jsme se snažili do ní přizvat lidi, pro které jsou obecný zájem a obecná nutnost důležitější, než osobní kariéra, a u nichž je záruka, že nebudou

jen kvůli své osobní popularitě a osobní politické budoucnosti dělat něco jiného, než co by měli.

Tato vláda je v jistém smyslu zároveň vládou odborníků. Nejednou byla tedy při našem uvažování důležitější odborná způsobilost řídit určitý rezort, než politická orientace.

Důležitým hlediskem při sestavování vlády byl samozřejmě i vyvážený poměr Čechů a Slováků. Myslím, že i to se podařilo, protože ve vládě je zatím deset Čechů a šest Slováků.

Závěrem bych rád znovu zdůraznil, že složení celé vlády je výsledkem jednání s představiteli koaličních politických sil, tedy Občanského fóra, Veřejnosti proti násilí a Křesťansko demokratického hnutí, kteří souhlasili s personálním obsazením každé z vládních funkcí.

Mimo jiné: z průzkumu veřejného mínění, jehož výsledky jsem dnes ráno obdržel, vyplývá, že přes osmdesát procent našich občanů vyslovuje nově jmenované vládě v podstatě svou důvěru. Nemusím zajisté zdůrazňovat, že i to považuji za zprávu dobrou.

Čas dozrál k tomu, abych vysvětlil novou strukturu vlády, a to jako jeden celek, tedy bez ohledu na to, co je podmíněno až přijetím navrženého ústavního zákona, a co mohlo být provedeno ihned, tedy bez nových zákonných úprav.

Nebylo to sice zakotveno v ústavě, ale bylo jakousi tradicí, že dva předsedové národních vlád byli vždy zároveň a automaticky místopředsedy vlády federální. Dosáhli jsme všeobecného souhlasu v tom, že tato zvyklost byla typickým výrazem totalitního centralismu, protože předsedu národní vlády zavazovala členstvím ve vládě federální k aplikaci federální vůle v práci národní vlády. Je svým způsobem urážlivé pro předsedu svéprávné republikové vlády, aby byl zároveň členem vlády federální s jedním hlasem mezi mnoha. Žádného státního činitele nelze zavazovat k tomu, aby svou loajalitu ke kolektivně dosaženému názoru jednoho vrcholného výkonného orgánu de facto rušil povinnou loajalitou ke kolektivnímu názoru orgánu jiného. Jako daleko demokratičtější, produktivnější a zásadám autentické federace přiměřenější nám připadá řešení, na němž jsme se shodli, totiž že obě národní vlády budou mít jednoho ministra bez portfeuille, tedy bez pověření řídit konkrétní rezort, jehož jediným úkolem bude zajišťovat trvalé spojení národní vlády s vládou federální: všem jejím jednáním bude přítomen, aniž bude - nejsa jejím členem - jejími rozhodnutími vázán. Operativní informování národní vlády o práci vlády federální, trvalé tlumočení vůle vlády národní na půdě federální vlády a trvalá koordinace práce obou těchto vlád bude

tedy jedinou náplní práce tohoto ministra, který se tím stane, jak patrně, nejdůležitější spojkou mezi výkonnou mocí republiky a federace. Smyslem této změny je znemožnit, aby vůle republikových vlád byla prostě přehlasována vládou federální. Dojde-li mezi vládami republik a vládou federace k rozporu, bude třeba jednat tak dlouho, až se najde přijatelné řešení. Protože jsme se všichni shodli na tomto řešení, snížil se ve vládě, kterou jsem jmenoval, počet místopředsedů o dva.

Federální vláda má tedy pouze čtyři sobě na roveň postavené místopředsedy, což zdůrazňuji proto, aby pořadí, v němž budu o nich hovořit, nebylo chápáno hierarchicky.

Odpovídá osvědčeným zvyklostem mnoha demokratických států, že význam ministra zahraničí je zdůrazněn tím, že je rovněž místopředsedou vlády. Tak je tomu i v našem případě.

Z toho, co jsem už řekl, vyplývá, jak nesmírně důležité v nadcházející etapě zásadní transformace celé naší ekonomiky je, aby existoval na úrovni federální vlády silný ekonomický tým, který by určoval celkovou strategii tohoto procesu a koordinoval jeho průběh v obou našich republikách. Dalším místopředsedou vlády je tedy hlava tohoto ekonomického týmu. Počítáme s tím, že vláda ustaví při úřadu tohoto místopředsedy Hospodářskou radu, jejímiž členy budou hlavní ekonomičtí ministři všech tří vlád a několik našich dalších nejlepších ekonomů. Tato

Hospodářská rada bude jakýmsi mozkiem federální ekonomické strategie a koordinátorem ekonomické strategie národních republik. Z hlediska strukturální logiky výkonné moci nemůže mít ovšem tento orgán povahu další a nové složky výkonné moci, ale musí mít formálně statut orgánu poradního a konzultativního. Bude to prostě jen prostor, v němž se budou rodit a svářet koncepce. O platnosti, závaznosti a způsobu uskutečňování těchto koncepcí budou potom rozhodovat normální ústavní orgány výkonné moci, tedy především vlády.

Existuje rozsáhlý soubor sfér, které už jsou v suverénní pravomoci národních vlád, anebo které do ní budou postupně přecházet. Je však mnoho dobrých důvodů, proč musí mít tyto sféry své záchytné body či koordinační střediska i na federální úrovni. Jsou k tomu četné důvody praktické, ale mluví pro to i jeden důvod zásadní. Má-li být náš demokratický federativní stát prodchnut jako celek ideou lidských práv, má-li být celá jeho struktura budována v duchu této ideje a má-li se naše federace jako celek takto představovat i na mezinárodním poli, máme-li být zkrátka jako celek duchovním, kulturním a vskutku humánním státem, státem vzdělaných lidí a vzdělanými lidmi řízeným, pak musí být na úrovni federální vlády výrazně a nově přítomna celá oblast ducha, lidských práv, kultury a vzdělanosti. Nejpříhodnějším prostředím tvorby takového orgánu je dnes už existující úřad dalšího místopředsedy vlády. Pracovně, tedy neoficiálně, by bylo možno nazývat tohoto místopředsedu místopředsedou vlády pro lidská práva, což je kategorie,

do které lze nejspíš zahrnout všechny rozmanité funkce a úkoly, které by měl jeho úřad plnit. Jde o práci konzultativní, koordinační a v některých bodech i bezprostředně výkonnou zhruba v těchto hlavních oblastech:

1) Všeobecná problematika individuálních lidských práv v nejširším smyslu slova.

2) Problematika práv kolektivních, to znamená práv různých menšin, ať už národnostních, etnicko-kulturních, duchovních a religiózních, sociálních, politických či dalších. Různým způsobem a v různé míře by se měl tedy tento úřad zabývat na federální úrovni jak oblastmi, kterými se už v dosavadní podobě zabýval, jako je zdravotnictví, sociální péče, církve a náboženská společenství či společenské organizace, tak mnohými novými věcmi, jako je například problém národnostních menšin, uprchlíků či přistěhovalců ze zahraničí, našim vlastním exilem a podobně.

3) Výraznou pozornost by měl tento úřad věnovat zanedbávané oblasti práv a postavení žen ve společnosti.

4) Je zcela přirozené, že do pestrého okruhu témat, jimž by měl věnovat pozornost, patří i školství, rodina, mládež a výchova a v neposlední řadě i sport.

5) Nevyhnutelná koordinační práce v oblasti kultury by měla patřit zcela přirozeně také k poslání tohoto úřadu.

Bude úkolem příslušného místopředsedy vlády, aby navrhl vládě novou koncepci a strukturu tohoto podle mého mínění velmi důležitého úřadu, včetně zřízení eventuálních vládních výborů či komisí, které by při něm působily. Domnívám se, že čím zřetelněji, reálněji a rychleji se budou

výkonné pravomoci v těchto všech sférách přenášet na orgány republikové, tím důležitější bude koordinační a takříkajíc harmonizační práce tohoto úřadu. Národní ministerstva nebudou jeho existencí oslabena, ale naopak posílena: měl by totiž fungovat mimo jiné jako nástroj trvalého tlumočení jejich zájmů na federální úrovni.

Zmínil jsem se už o tom, že pravděpodobně nejvýznamnějším dodavatelem zákonných předloh pro Federální shromáždění bude v nejbližších měsících federální vláda. Zmínil jsem se rovněž o velkém množství nových zákonů, které je třeba dobře připravit a přijmout. To všechno posiluje význam čtvrtého místopředsedy federální vlády, jehož úkolem je péče o právo a tvorbu právního řádu, prostě o legislativu. Jeho základním a jediným úkolem bude všemu, co získalo obecný konsensus, okamžitě dávat legislativní tvar a zajišťovat tak plynulý tok zákonodárné iniciativy z federální vlády do Federálního shromáždění.

A nyní stručně k jednotlivým ministerstvům.

Jsme-li a chceme-li být federativním státem, pak je samozřejmé, že musíme mít - tak, jako dosud - jediné federální ministerstvo zahraničí. Případné zákonné změny v této sféře, jako například obnovení funkce státního tajemníka v ministerstvu zahraničí, by měly být podle mého mínění úkolem k zamyšlení pro ty, kteří budou připravovat nové ústavy. Ukáže-li se ovšem nutnost provést nějaké změny tohoto typu už dříve,

není samozřejmě důvod, proč nevypracovat a nepřijmout příslušný zákon. Já osobně bych však dostatečnou participaci toho národa, jehož příslušník není právě ministrem zahraničí, na naší zahraniční politice spatřoval prozatím hlavně v personálním obsazování různých významných funkcí v tomto rezortu, kterých bude nepochybně za naší rychle sílící účasti na procesu celoevropské integrace přibývat. Je naděje, že se brzy staneme plnoprávným členem Rady Evropy, že se budeme stále zřetelněji přibližovat k Evropským společenstvím a že se budeme významně podílet na práci nově se rodících celoevropských institucí, včetně těch, jejichž sídla budou možná na našem území. Idea autentické federace se bude tedy moci promítat do vyváženého systému tvorby a personálního obsazování těchto funkcí. Na evropském jevišti musí být zkrátka patrné, že Československo je federativním svazkem dvou národních republik. Jak radikálně nová bude náplň práce našeho ministerstva zahraničí a kolik strukturálních i personálních změn si vyžádá, nemusím snad ani zdůrazňovat.

Rozpad totalitních systémů v naší části Evropy a reálná naděje na politicky integrovanou mírovou a demokratickou Evropu, která je jeho přímým důsledkem, umožňuje - v souladu s různými odzbrojovacími jednáními - výrazně snižovat stavy naší armády, zkracovat povinnou vojenskou službu a posléze ji zrušit vůbec a přejít na princip malé, ale vskutku kvalitní profesionální armády. Projekt těchto změn, včetně jejich časového harmonogramu, je vypracován a začíná se uskutečňovat.

Organizačně a technicky je to nepoměrně těžší, než si asi většina z vás umí představit, ale já jsem si přesto jist, že se tento projekt podaří proměnit ve skutečnost v době, která vyvolá údiv všech, kdo těmto věcem rozumějí. Paralelně se proměňuje československá vojenská doktrína, která musí být založena výlučně na principu přiměřené obranyschopnosti proti jakémukoli možnému agresorovi. Všem je zřejmé, že takto radikální, rychlou a vlastně ve dvou odlišných oblastech probíhající proměnu naší armády nelze provést jinak, než z jednoho centra, to jest vrchním velitelem branných sil a federálním ministerstvem obrany. Proto předložený návrh ústavního zákona mění pouze název ministerstva. Má se nadále jmenovat pouze ministerstvo obrany, protože současný název je s ohledem na to, že v naší zemi žijí dva národy a značné množství příslušníků jiných národů, zavádějící. Sluší se ještě dodat, že v zájmu tvořící se demokracie by měl být posílen a zviditelněn význam inspektorátu Československé armády, jakož i jeho vazby k branně bezpečnostním výborům Federálního shromáždění.

O úkolech a perspektivách federálního ministerstva vnitra jsem už mluvil na jiném místě, nebudu se proto opakovat.

K dalším federálním ministerstvům, o jejichž nezbytnosti v této chvíli i v nadcházejícím dvouletém období není zatím pochyb, patří ministerstvo financí, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo dopravy, ministerstvo spojů a ministerstvo zahraničního obchodu.

Zahájení obsáhlé transformace naší ekonomiky a přechod četných funkcí ve sféře ekonomického řízení z pravomoci federace do pravomoci národních republik vyžaduje další změny ve struktuře federální vlády. Předložený návrh ústavního zákona zřizuje jediné federální ministerstvo hospodářství, v němž mají být soustředěny všechny zbývající řídicí ekonomické funkce federace a které má být rovněž prostředím praktické koordinace řídicích ekonomických funkcí národních vlád, respektive národních ekonomických ministerstev. Toto ministerstvo má tedy nahradit dvě dnešní rezortní ministerstva, totiž federální ministerstvo paliv a energetiky a federální ministerstvo hutnictví, strojírenství a elektrotechniky. Koordinační centrum zemědělské politiky našich republik by mělo být rovněž v tomto jediném ministerstvu hospodářství.

Jakousi protiváhou federálního ministerstva hospodářství, jakožto útvaru přeci jen - byť jen rámcově - řídicího, by mělo být navržené federální ministerstvo pro národohospodářskou strategii, pod něž by měla přejít agenda dnešní Státní plánovací komise, což je ostatně agenda, jejíž význam bude s přechodem na tržní ekonomiku rychle klesat, a zároveň ta část agendy dnešní Státní komise pro vědecko-technický a investiční rozvoj, která si zachová i v nadcházející době smysl a která nepřejde pod ministerstvo hospodářství. Poslání tohoto nového ministerstva by se přitom mělo stále zřetelněji přesouvat z oblasti direktivního a detailního plánování, direktivního řízení a centralistického rozhodování do oblasti

vskutku jen strategických, ale zato pro nejrůznější řídicí orgány všech typů relevantních analýz, expertních úvah a výhledových projektů. Jeho smyslem by tedy nebylo sledovat okamžité ekonomické efekty a v jejich zájmu plánovat výrobu a investice, ale reprezentovat ve vládě ohled na dlouhodobé perspektivy a dlouhodobé důsledky jejich ekonomických rozhodnutí a upozorňovat na ně v celé jejich komplexnosti. Soukromě a pro jednoduchost nazýváme toto ministerstvo "ministerstvem pro budoucnost". Nastala doba, kdy je důležitější myslet na to, zda bude z naší země za sto let neobyvatelná step, než na to, zda budeme mít za deset let o dvě procenta víc energie.

Podobnou úlohu protiváhy krátkodobým ekonomickým zájmům by měl mít navrhovaný Federální výbor pro životní prostředí. Každý, kdo si přečetl jeden jediný ekologický článek anebo kdo se pozorně rozhlédl kolem sebe, chápe, že záchrana životního prostředí je společným úkolem celého lidstva, protože jedovaté emise ve vzduchu, znehodnocená voda řek a ozónové díry v atmosféře nerespektují žádné státní hranice. Proto i v našem státě musí být ohled na ekologickou dimenzi institucionálně přítomen a do výkonné pravomoci promítnut na všech úrovních státní správy a tudíž i na úrovni federální vlády. Národní ministerstva životního prostředí nebudou oslabena, ale naopak posílena, budou-li mít svého koordinujícího, harmonizujícího a integrujícího partnera na federální úrovni. Tento návrh přihlíží i k realitám mezinárodním: většina civilizovaných zemí má svého ministra životního prostředí a pokud

existujeme jako jeden stát, byť federativní, musíme být schopni vyslat na nejrůznější mezinárodní jednání někoho, kdo bude zastupovat celé Československo. Manévrovací prostor národních ministrů se tím neomezí, ale naopak rozšíří: budou například členy kolegia tohoto výboru jako kolektivního orgánu posuzujícího všechna významná rozhodnutí, ovlivňující životní prostředí. Federální výbor pro životní prostředí, řízený ministrem, a republiková ministerstva musí být vybavena jednoznačnou výkonnou mocí, to znamená, že musí mít právo nejen posuzovat, ale říct i poslední slovo k jakémukoli projektu či investici, jež by mohly mít neblahé ekologické následky. Legislativně i strukturou výkonných pravomocí musí být zajištěno, aby ohled na životní prostředí byl jedním ze základních parametrů veškeré ekonomické činnosti i podnikání. Lapidárně řečeno: úkolem těchto institucí nebude pouze prosit o peníze na čističky, které učiní vodu a kouř méně špinavými, ale dohlížet na to, aby náš energetický systém a náš průmysl prostě vzduch a vodu vůbec nešpinily. K životnímu prostředí neodmyslitelně patří i krajina, která nás obklopuje, a domy, v nichž žijeme anebo na které se díváme. Silnou kontrolní a výkonnou pravomocí by tudíž měly být vybaveny ty útvary Federálního výboru pro životní prostředí a příslušných národních ministerstev, které se zabývají tvorbou krajiny, sítí komunikací, urbanismem, architekturou a ochranou stavebních památek.

V předloze ústavního zákona o nové struktuře federálních orgánů je posléze navrženo vytvoření Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž

na úrovni ministerstva, o jehož nezbytnosti v naší dnešní situaci není mezi našimi ekonomy pochybností. Jeho hlavním úkolem bude sledovat hospodářskou činnost našich podnikatelů, bránit monopolnímu chování a postihovat případy porušování pravidel hospodářské soutěže.

Jak vysvítá z toho, co jsem už řekl o navrhovaných změnách, předpokládáme, že brzy budou jmenováni do svých funkcí ředitelé Federálního úřadu pro ochranu ústavy a demokracie a Federálního fondu národního jmění. Nejvyššími federálními činiteli ve sféře výkonné moci, nezávislymi na vládě, by tedy byli tito dva ředitelé, předseda Státní banky a generální prokurátor České a Slovenské Federativní Republiky. Ti všichni by byli odpovědni pouze Federálnímu shromáždění. Nejvyšší moc soudní by pak na úrovni federace představovali zvolení předsedové Ústavního soudu a Nejvyššího soudu České a Slovenské Federativní Republiky, kteří budou odpovědni pouze ústavě, zákonu a svému svědomí.

Zdá se, že bych se měl na závěr této pasáže zmínit ještě o třech důležitých institucích, které jsou federální vládou řízeny. Jde o Československou televizi, Československý rozhlas a Československou tiskovou kancelář. Pakliže se někteří novináři mylně domnívají, že svoboda projevu znamená právo šířit nejrůznější pomluvy a neověřené zprávy a shánět bulvární senzace, chápu to jako přirozenou nemoc doby, která nestihla ještě novináře naučit jejich profesionální odpovědnosti.

Nicméně tyto tři vládou řízené sdělovací prostředky - aspoň po dobu, kdy jsou ještě státní - by měly být před touto chorobou uchráněny. Mám dojem, že zatím se jim to jakž takž daří.

Možná tím některé z vás zklamu, ale nebudu tu nyní barvitě líčit životopisy a kvalifikaci všech členů vlády a obsáhle vysvětlovat, proč který z nich je na tom kterém místě, a nikoli na místě jiném. Vysvětlit všechny aspekty našeho úsilí o správnou rovnováhu různých osobností, která bude stimulovat týmovou práci, by byl úkol na samostatný projev stejně dlouhý, jako je tento. Takový projev by navíc musel zacházet do tolika psychologických nuancí, že by se věru na půdu tohoto vrcholného zastupitelského sboru našeho státu nehodil. Nezbyvá mi tedy, než doufat, že uvěříte v dobrou vůli ministerského předsedy a mou sestavit na terénu daných politických realit vládu relativně nejlepší.

Aspoň stručně bych se však měl zmínit o sedmi osobách, které tvoří cosi jako páteř této vlády a jakési centrum výkonné moci v naší federaci.

Především je to osobnost ministerského předsedy. Marián Čalfa zastával vysokou vládní funkci - jako jediný z celé dnešní vlády - už za

starého režimu. Jeho mravní štít je však přesto čistý a byl to dokonce on, který se pokoušel v rámci svých omezených možností posunout i v minulé době cosi kupředu. Rozhodující však je, že v pravou chvíli pochopil dějinnou situaci, v níž se naše země ocitla, jednoznačně se přidal na stranu lidového vzepětí proti totalitě, dal se bezvýhradně do jeho služeb a v uzlových okamžicích se rozhodujícím způsobem zasloužil o pokojnou destrukci totalitní moci a o pokojné převzetí moci demokratickými silami. Nedokážu si představit, jak by se situace byla vyvíjela bez jeho rozhodného zásahu a jak by byla bez jeho přičinění vůbec zajištěna minimální kontinuita státní moci a správy. Jako předseda vlády národního porozumění se osvědčil jako dynamický, rozvážný a zároveň operativně pracující demokratický politik, bez jehož vedení by předchozí vláda stěží dokázala to, co dokázala. Důvěru, které se těší u našich občanů, jasně prokázalo jeho jednoznačné vítězství ve volbách ve Východoslovenském kraji, kde kandidoval za Veřejnost proti násilí. Nevím v tuto chvíli o vhodnějším muži do funkce předsedy federální vlády. Na tom, že má tuto funkci zastávat, se shodli i představitelé Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí. Ale nejen oni: jeho způsobilost a kvality uznávají i mnozí představitelé dalších v parlamentu zastoupených politických sil.

Jiří Dienstbier se od mládí zabývá systematicky zahraniční politikou. Po Brežněvově přepadení Československa byl za své občanské postoje trvale pronásledován, aktivně se účastnil opozičního hnutí a iniciativní

zahraniční politika Československa v posledních měsících by byla bez jeho účasti stěží uskutečnitelná. Zdá se mi tudíž, že i on je pro svou funkci dostatečně morálně i odborně kvalifikován.

Václav Valeš není šéfem ekonomického týmu ve vládě proto, že to je můj mnohaletý přítel a že jsem se o jeho mravních kvalitách přesvědčil i v situacích nejtěžších, ale proto, že jeho autorita je respektována ekonomy nejrůznějšího názorového zaměření i různých generací. Jako jeden z mála našich předních ekonomů má bohaté zkušenosti z vedoucích míst v podnikové sféře a jako vysoký vládní činitel zažil už tolik neúspěšných ekonomických reforem, že nám všem ~~může být dobrou zárukou proti~~ ^{muže být dobrou zárukou} nebezpečí excesů, zbrklých rozhodnutí, ~~magických~~ neuvážených experimentů a snahy slepě promítat do hospodářské praxe školské poučky a různé leckdy i dobou překonané ekonomické teorie.

*jak proti nebezpečí tragické převratnosti,
tak proti*

Jozef Mikloško, vědecký pracovník z Bratislavy, je do funkce místopředsedy vlády pro lidská práva delegován Křesťansko demokratickým hnutím. Pracuje ve Výboru pro lidská práva, je hluboce věřícím člověkem, publikuje statě na aktuální politická a náboženská témata. Na naší politické scéně je novou tváří, ale vše, co o něm vím, mne utvrzuje v tom, že bude mužem na svém místě.

Ústavní právo a vůbec tvorba zákonů je předmětem dlouholetého zájmu zkušeného právníka Pavla Rychetského, donedávna Generálního prokurátora České republiky. Jeho fantazii, kreativitu a výkonnost ve sféře legislativy obdivuje mnoho jeho kolegů. I on byl posledních dvaadvacet let za své občanské postoje pronásledován, přičemž se tvořivě podílel jako právník na bezpočtu právnických analýz a návrhů Charty 77. Rychetský se odvážně pustil do očisty české Generální prokuratury a pokud měl někdo v poslední době výhrady k jeho prokurátorské energii anebo ho dokonce podezíral neprávem za zaujatosti, může být jeho přesunem do jeho současné funkce jen a jen uspokojen.

Složitost a náročnost radikální transformace naší armády, o níž jsem hovořil před chvílí, bezpodmínečně vyžaduje, aby ministrem obrany byl - ještě v následujícím dvouletém přechodném období - profesionální a zkušený voják. Podle mého mínění to nemůže být nikdo jiný než armádní generál Miroslav Vacek. Slouží v armádě od svých patnácti let, dokonale zná její problematiku a těší se u celého velitelského sboru velkému respektu. Projekt transformace naší armády je především jeho dílem. A ještě něco: neskrývám se se svým přesvědčením, že právě on má rozhodující zásluhu o to, že se v nejdramatičtějších dnech smrtelných křečí totalitního režimu nikdo ani nepokusil zneužít naší armády proti lidu a že Československá armáda, tento nejmocnější mocenský nástroj našeho státu, prošla napínavou dobou našich moderních dějin, kterou byly nedávné měsíce, relativně spořádaně a bez vážnějších otřesů. Nejednou

jsem se naopak přesvědčil o tom, že si pod důmyslným Vackovým vedením rychle získává dávno ztracenou úctu široké veřejnosti.

Myslím, že shoda všech českých i slovenských politických sil, které se účastnily jednání o složení federální vlády, o vhodnosti Jána Langoše do tak důležité funkce, jakým je federální ministr vnitra, mluví sama za sebe. Já osobně, který znám neúplatnou moudrost Jána Langoše dlouhá léta, se z této shody upřímně raduji. Ač příslušník Veřejnosti proti násilí, je Ján Langoš věřící člověk, což ho nepochybně činí blízkým i křesťansky orientované části tohoto Federálního shromáždění.

Nyní mi zbývá vysvětlit, kteří ministři bez portefeuille v nové vládě by měli zastávat po předpokládaném schválení navrženého zákona jednotlivé funkce v nově strukturované vládě.

Ministrem pro národohospodářskou strategii má být Pavel Hoffmann.

Ministrem hospodářství má být Vladimír Dlouhý.

Ministr pověřený řízením Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž bude, jak jsem už řekl, navržen Křesťansko demokratickým hnutím až později.

Ministrem pověřeným řízením Federálního výboru pro životní prostředí má být Josef Vavroušek.

Federální ministryní kontroly má být Květoslava Kořínková.

Zbývá dodat, že bude-li zřízen Federální úřad pro ochranu ústavy a demokracie, bude-li ústavním úkolem prezidenta - jak je navrženo - jmenovat jeho ředitele a bude-li v okamžiku jmenování prezidentem já, chci do této funkce jmenovat Jiřího Müllera.

Domnívám se, že jsem tu řekl vše podstatné, co jsem tu byl povinen říct o vládě, kterou jsem jmenoval, respektive o dalších nejvyšších federálních činitelích ve sféře výkonné moci. Konkrétnějšího výkladu se vám dostane v programovém prohlášení nové vlády a všechny vaše doplňující dotazy nepochybně rád zodpoví ministerský předseda.

Milé poslankyně, kterých tu je bohužel málo, a milí poslanci, kterých tu je bohužel ohromná většina, dovoluji mi, abych své dnešní úvahy a výklady uzavřel aspoň stručným zamyšlením o funkci československého prezidenta.

Podle současné ústavy má prezident neobyčejně rozsáhlé pravomoce, téměř tak rozsáhlé, jako v takzvaných prezidentských systémech, to jest tam, kde je prezident volen přímou volbou. Proč tomu tak je, je myslím zřejmé: jelikož v naší zemi vládla strana, bylo celkem jedno, jaké pravomoci má prezident, a bylo pro stranu praktičtější, když ten její činitel, který byl ozdoben prezidentskou funkcí, měl velké pravomoci, neboť jí to výkon její totalitní moci šikovně zjednodušovalo. Ve zvláštní, tak říkajíc "polorevoluční" době, kterou jsme uzavřeli svobodnými volbami, mohla být takto silná pravomoc prezidenta snad určitou výhodou, protože mohla administrativně zjednodušovat destrukci totalitní moci. Jinými slovy: co si oni vymysleli proti nám, použili jsme my proti nim. Jak se však bude situace v naší zemi stabilizovat, měla by být podle mého názoru moc prezidenta přeci jen oslabována. Prezidentský systém nemá u nás tradici a já osobně bych ho nepovažoval v našem případě za vhodný. Předpokládám, že nová federální ústava bude nově definovat i postavení prezidenta a že poněkud omezí jeho pravomoce. To byl ostatně také důvod, proč jsem tak vehementně podporoval ideu dvouletého funkčního období prezidenta po jeho zvolení novým Federálním shromážděním. Připadalo mi totiž absurdní, že by do nově ústavou definované funkce mohl bez dalšího vplynout někdo, kdo byl zvolen v duchu ústavy staré, a že by ten stát, jehož základy v nadcházejících dvou letech položíte, měl zdědit jako jakýsi relikv minulé éry prezidenta éry předchozí.

Omezení ústavních pravomocí prezidenta by ovšem nemělo podle mého mínění znamenat, že se prezident naší federace změní v pouhou symbolickou loutku, která občas klade věnce k pomníkům a občas podává ruce novým velvyslancům. K tomuto domnění mám věcný důvod: s tvorbou autentické federace bude nevyhnutelně přecházet značná část dosud celostátních funkcí a pravomocí do rukou orgánů republikových. Jak bude tento proces pokračovat, tak se bude postupně stávat stále zřetelněji hlavní integrující postavou naší federace její prezident. On bude též hlavním reprezentantem našeho federativního státu před světem. Proto by zřejmě tato funkce neměla být v budoucnosti jen formální a bezvýznamná.

Prosím vás proto, abyste při tvorbě nových ústav mysleli i na tyto aspekty. Zkušenosti, které jsem získal během svého šestiměsíčního pobytu v prezidentském úřadě, mne nutí na ně upozornit.

Předmětem zamyšlení by možná měla být i otázka, zda by nebylo vhodné ideu federativnosti našeho státu promítnout nějak i do nové definice prezidenta. Mezi různými možnostmi, které mne napadají, je například zřízení funkce voleného vice-prezidenta, který by byl ze zákona vždy příslušníkem toho národa, jehož příslušník není prezidentem, anebo možnost pověřit viditelněji - tak říkajíc po sovětském způsobu - předsedy dvou národních parlamentů některými úkoly, které má na úrovni federace prezident. Takovými a podobnými náměty se budou nepochybně zabývat

navrhovatelé našich nových ústav, takže v tuto chvíli je přeci jen poněkud předčasné je tu rozebírat.

Ještě několik slov o Kanceláři prezidenta republiky. Vše nasvědčuje tomu, že posledních dvaadvaceti let nebyla tato kancelář žádným politickým úřadem, ale jen lépe či hůř pracujícím souborem zahradníků, číšníků, čalouníků a ryze administrativních pracovníků zajišťujících nevyhnutelný byrokratický a ceremoniální servis a ovšem i náležitou byrokratickou správu celého tohoto podniku. Všemocným dohlížitelem nad všemi bylo samozřejmě Ministerstvo vnitra. Ale jdeme-li hlouběji do minulosti, s překvapením zjišťujeme, že vpravdě politickým úřadem nebyla Kancelář prezidenta republiky vlastně nikdy. Především asi proto, že náš první prezident všechn svůj veliký, zasloužený sice, ale rámec prezidentových pravomocí dalekosáhle překračující vliv, uplatňoval neformalizovaným a neoficiálním působením své velké osobní autority. Konfrontováni s nesmírným množstvím úkolů, s nimiž jsme byli nuceni se náhle potýkat a s nimiž se musela náhle potýkat i zcela nepřipravená Kancelář jako celek, hodně jsme o těchto věcech s mými spolupracovníky přemýšleli. Výsledkem našich úvah bylo rozhodnutí vybudovat formou rozsáhlé reorganizace z Kanceláře prezidenta republiky vskutku moderní politický úřad. Jeho úkolem má být zajišťovat prezidentovi nezbytný styk a výměnu informací se státními orgány, společenskými organizacemi a občany vůbec, jakož i se zahraničím, a sloužit mu k výkonu jeho ústavní funkce. Tuto reorganizaci začínáme v těchto dnech uskutečňovat bez

ohledu na to, kdo bude zvolen prezidentem, a tak, aby byl budovaný úřad - aspoň co do své struktury - použitelný v podstatě už pro jakéhokoli budoucího prezidenta. Pokoušíme se přitom pochopitelně předvídat i pravděpodobné budoucí prezidentovo ústavní postavení, protože by bylo nepřilíš moudré budovat něco, co bude za dva roky opět radikálně změněno. Stálé pracoviště Kanceláře chceme vybudovat i v Bratislavě, aby prezident i jeho různí spolupracovníci mohli kdykoli působit i na Slovensku a aby k tomu měli v Bratislavě fungující zázemí a příslušný servis.

A ještě o jedné a poslední věci bych se tu měl zmínit. V dramatické a polorevoluční době, kterou máme doufám za sebou, se nejednou v krizových okamžicích osvědčilo ad hoc svolané pracovní setkání nejvyšších představitelů národních i federálních zastupitelských sborů a vlád. V nelehké a veskrze přechodné transformační době, která je před námi a v níž bude nesmírně důležité pohotově koordinovat či synchronizovat práci našich parlamentů a vlád, bude jistě účelné takováto pracovní setkání pravidelně svolávat a veřejnost o nich informovat. Nejvyšší představitelé moci zákonodárné a výkonné nemohou být pochopitelně z titulu svých funkcí členy jakékoli další státní instituce, a tím méně jí být podřízeni. Něco takového by bylo popřením všech základních principů, na nichž demokracie stojí. Nicméně v přechodné době nového budování státu by jejich pravidelné neoficiální schůzky mohly mít smysl, zvlášť kdyby byly jasně definovány jako pouhé prostředí

vzájemné komunikace, konzultací a eventuální technické koordinace. ~~byly o nich byla informována veřejnost~~ Jejich iniciátorem by měl být ten, kdo se ze samé podstaty věci k tomu nabízí, totiž prezident republiky. Prezident by se také měl pravidelně scházet s představiteli nejdůležitějších politických sil, a to bez ohledu na to, zda jsou zastoupeny ve vládě či nikoli.

Vážení přítomní,

nezbývá mi, než se vám na závěr svého vystoupení ~~omluvit~~ omluvit za jeho délku, připomínající málem nekonečnou délku sjezdových referátů bývalých generálních tajemníků komunistických stran. Zdálo se mi však, že se hodí, abych tu - na sklonku svého funkčního období a zároveň na úsvitu práce tohoto našeho prvního svobodného parlamentu po dlouhé době - přeci jen pohovořil podrobněji o úkolech, které podle mého názoru před námi všemi dnes stojí, a o úvahách, k nimž mne vedou zcela neopakovatelné zkušenosti posledních měsíců.

Na půdě Federálního shromáždění jsem už vystoupil dvakrát. V obou případech jsem hovořil o hodinách, které by nám měly v našich úřadech nepřetržitě připomínat rychle letící historický čas. Svě tradici zůstanu věrný a i tento svůj projev skončím odkazem na hodiny.

Tentokrát bude mít můj odkaz podobu naděje. Totiž naděje, že si ze mne nevezmete příklad a že vaše rozpravy nebudou spočívat výhradně z takto dlouhých vystoupení. Věřím naopak, že se budete trvale dívat na hodinky na své ruce, když už žádné nevisí v tomto sále.

Mimo jiné: v jiných parlamentech mají nejen hodiny, ale veřejně měří dobu, kterou dávají ze svého společného času každému řečníkovi. U nás ztratil čas hodnotu - podobně jako voda, vzduch, půda i energie. Budeme ji muset znovu nalézt a naučit se ji chránit.

Přeji vám, a tím i všem československým občanům, mnoho úspěchů v nelehké práci, která vás čeká.

Děkuji za pozornost.